

УДК:[334.012.61-022.51+334.012.61-022.55](477.44)

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-1-12

**РОЗВИТОК МАЛОГО ТА
СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
ВІННИЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ¹²**

ФІЩУК Н.Ю.,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри аграрного
менеджменту

БЕРЕЗЮК С.В.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії
Вінницький національний
аграрний університет
(м.Вінниця)

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2020, № 1

У статті розглянуто питання сутності, особливостей та переваг підприємств малого та середнього бізнесу як найбільш динамічних і гнучких структурних елементів ринкового способу господарювання. Розглянуто роль та внесок суб'єктів малого та середнього бізнесу в розбудову національної економіки завдяки їхній здатності найбільш оперативно реагувати на кон'юнктуру й виклики ринку, технологічні нововведення, підтримувати соціально-економічну та політичну стабільність, формувати та утверджувати демократичні засади у бізнесі тощо. Акцентовано увагу на основних недоліках цієї категорії підприємств, що робить їх особливо вразливими до коливань ринкової кон'юнктури, призводить до частих криз та банкрутств. Розглянуто основні показники соціально-економічного стану Вінницької області та її місце в загальнодержавному рейтингу за ключовими показниками. Визначено внесок підприємств малого та середнього бізнесу в розвиток регіону. Зокрема, проаналізовано стан та основні тенденції в діяльності цієї категорії підприємств, визначено їх виробничо-економічну та соціальну функцію, виокремлено бюджетоутворюючу складову. Зіставлено показники Вінницької області з даними України загалом. Досліджено сфери діяльності та розподіл обсягу реалізованої продукції підприємствами Вінницької області з огляду на їхні розміри.

Підкреслено необхідність формування сприятливого підприємницького середовища як ключового фактору сприяння розвитку підприємств цієї категорії господарювання. Розглянуто ситуацію за основними індикаторами в дослідженнях бізнес-клімату Вінниччини. Констатовано найкращі параметри бізнес-клімату Вінницької області серед усіх регіонів України. Визначено основні проблеми та перешкоди на шляху розвитку підприємств, збільшення ними обсягу виробництва продукції. Акцентовано увагу на пріоритетних заходах сприяння бізнесу, які очікують підприємці від держави, зокрема, зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності, спрощення податкового адміністрування тощо.

Ключові слова: малий та середній бізнес, підприємництво, ринковий спосіб господарювання, кон'юнктура ринку, інфраструктура, рейтинг, бізнес-середовище, стратегія розвитку.

Табл.: 1. Рис.: 3. Літ.: 16.

¹² ФІЩУК Н.Ю., БЕРЕЗЮК С.В., 2020

DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN VINNYTSIA REGION

*FISCHUK Natalia,
Candidate of Agricultural Sciences,
Associate Professor of the Department of Agrarian Management,*

*BEREZIUK Serhiy,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Administrative Management
and Alternative Energy Sources Department,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article discusses the essence, features and advantages of small and medium-sized businesses as the most dynamic and flexible structural elements of a market management. The role and contribution of small and medium-sized business entities in the development of the national economy are considered, due to their ability to respond most promptly to market conditions and challenges, technological innovations, to support socio-economic and political stability, to form and establish democratic foundations in business, etc. Attention is drawn to the major disadvantages of this category of enterprises, which makes them particularly vulnerable to fluctuations in market conditions, leading to frequent crises and bankruptcies.

The main indicators of socio-economic status of Vinnytsia region and its place in the national rating by key indicators are considered. The contribution of small and medium-sized businesses to the development of the region has been determined. In particular, the condition and main tendencies in the activity of this category of enterprises are analyzed, their production, economic and social function is determined; the budget-forming component is highlighted. Indicators for Vinnytsia region are compared with indicators for Ukraine in general. Spheres of activity and distribution of the volume of sold products by the enterprises of Vinnitsa region are investigated considering their sizes.

The need to create a favorable business environment as a key factor in promoting the development of enterprises in this category of economic activity is emphasized. The situation by the main indicators in the business climate indicators of Vinnytsia region is reviewed. The best business climate parameters of Vinnytsia region among other regions of Ukraine are stated. The main problems and obstacles to the development of enterprises, their increase in production volume are identified. Emphasis is placed on the priority business support measures that entrepreneurs expect from the state, in particular, reducing the number of documents required for conducting business activities, simplifying tax administration, etc.

Keywords: small and medium-sized business, entrepreneurship, market economy, market conditions, infrastructure, rating, business environment, development strategy.

Tabl.: 1. Fig.: 3. Lit.: 16.

РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

*ФИЩУК Н.Ю.,
кандидат сельскохозяйственных наук,
доцент кафедры аграрного менеджмента,*

БЕРЕЗЮК С.В.,
кандидат экономических наук,
доцент кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье рассматриваются вопросы сущности, особенностей и преимуществ предприятий малого и среднего бизнеса, как структурных элементов рыночного способа хозяйствования, факторов их интеграции с большим бизнесом. Рассмотрена роль и вклад малого и среднего бизнеса в развитие национальной экономики благодаря их способности наиболее оперативно реагировать на конъюнктуру и вызовы рынка, технологические нововведения, поддерживать социально-экономическую и политическую стабильность, формировать и утверждать демократические основы в бизнесе. Акцентировано внимание на основных недостатках этой категории предприятий, что делает их особенно чувствительными к колебаниям рыночной конъюнктуры, приводит к частым кризисам и банкротствам.

Рассмотрены основные показатели социально-экономического развития Винницкой области, ее место в общегосударственном рейтинге за ключевыми параметрами. Определен вклад предприятий малого и среднего бизнеса в развитие региона. В частности, проанализировано состояние и тенденции в деятельности этой категории предприятий, определена их производственно-экономическая и социальная функции, выделена бюджет формирующая составляющая. Проанализированы сферы деятельности и распределение объема реализованной продукции предприятиями Винницкой области с учетом их размеров.

Установлена необходимость формирования благоприятной предпринимательской среды как ключевого фактора развития предприятий этой категории хозяйствования, основные индикаторы уровня бизнес-климата. Констатировано наилучшие параметры бизнес-климата Винницкой области среди всех регионов Украины. Определены основные проблемы и барьеры на пути развития предприятий малого и среднего бизнеса, увеличения объемов производства продукции. Акцентировано внимание на приоритетных мероприятиях содействия бизнесу, ожидаемых от государства, в частности, уменьшение количества документов, необходимых для предпринимательской деятельности, упрощение налогового администрирования и т.д.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, предпринимательство, рыночный способ хозяйствования, конъюнктура рынка, инфраструктура, рейтинг, бизнес-среда, стратегия развития.

Табл.: 1. Рис.: 3. Лит.: 16.

Постановка проблемы. Світова економічна система вступила в новий етап свого розвитку, для якого характерним є активні глобалізаційні процеси, небувало жорсткий рівень конкуренції, швидке старіння продуктів, технологій, ідей, професій. Не дивлячись на повільні темпи економічного розвитку, Україна не стоїть осторонь цих світових подій і тенденцій. У таких умовах активізація підприємництва може стати важливим чинником системного оздоровлення національної економіки, а формування і зміцнення середнього класу – гарантом стабільності та підвищення рівня життя населення. Світовий досвід та передова практика господарювання переконують, що найважливішою ознакою ринкової

економіки можна назвати існування та взаємодію великих, середніх та малих підприємств. Будучи особливим типом підприємницької діяльності, малий та середній бізнес в той же час є невід'ємним і цілісним сектором ринкової економіки, найбільш динамічним і гнучким елементом структури народного господарства, визначаючи темпи економічного розвитку та формуючи конкурентне середовище. Величезний потенціал малого та середнього бізнесу, його здатність до структуроутворення ринку вимагає підвищеної і постійної уваги зі сторони владних структур усіх рівнів, формування сприятливого бізнес-середовища. Особливо актуальним це завдання є для країн, які перебувають на трансформаційному етапі розвитку.

Необхідність усесторонньої державної підтримки, сприяння розвитку малих та середніх підприємств, формування сприятливого бізнес-середовища на рівні кожного регіону зумовили актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розбудови ринкового середовища, забезпечення високих темпів економічного зростання і вивчення їх ключових чинників була і залишається актуальною як на рівні національної економіки, так і на рівні окремих галузей та регіонів. Акумуляовано величезний світовий досвід становлення та розвитку підприємництва, який висвітлено в працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Так, історія становлення підприємництва висвітлюється в працях А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.І. Сея, А. Маршалла [13]. Окремим аспектам розвитку малого та середнього бізнесу присвячені численні праці відомих дослідників, серед яких Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур [5], Т.П. Саблук, В.В. Юрчишин, О.А.Сороківська [10], К.В. Мазур [6], Л.С. Безугла [2], А.В. Босенко [4] та багато інших. Не дивлячись на ґрунтовність проведених досліджень, чимало теоретичних та прикладних аспектів розвитку малого та середнього бізнесу в умовах швидкозмінного ринкового оточення залишаються актуальними і не втрачають інтересу науковців.

Метою статті є обґрунтування необхідності активізації розвитку малого та середнього бізнесу, визначення стану, тенденцій та перспектив його розвитку у Вінницькій області, необхідності формування сприятливого бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу. За умов трансформаційного періоду однією із форм успішного господарювання має стати підприємництво, спроможне дати поштовх для розвитку ринкової економіки, забезпечити зростання виробництва внутрішнього валового продукту, підвищити добробут громадян. Підприємницький сектор формує підвалини національної економіки, будучи одним із основних структуроутворювальних факторів ринкових відносин, здатним найбільш оперативно реагувати на кон'юнктуру й виклики ринку і таким чином надавати ринковій економіці необхідної адаптивності й гнучкості. Ця властивість набуває особливого значення в сучасних умовах, коли так швидко змінюється і диференціюється споживацький попит, інновації прискорюють науково-технічний прогрес, ринок вимагає розширення номенклатури товарів і послуг.

Саме тому становлення і розвиток підприємництва є одним з основних

завдань економічної політики в умовах трансформаційної ринкової економіки. Визначаючи темпи економічного зростання загалом, малий і середній бізнес виконує цілу низку інших важливих функцій:

- відіграє провідну роль у зміні структури форм власності та господарювання, оскільки ці підприємства фактично представляють приватні інтереси (рис. 1);

- виконує особливу роль у розвитку торгівлі, громадському харчуванні, виробництві товарів народного споживання;

- сприяє формуванню конкуренції та протистоїть монополістичним тенденціям;

- створює значну частку товарів в економіці;

- задовольняє специфічні потреби споживачів, формує індивідуальний попит;

- здійснює значний внесок у науково-технічний прогрес;

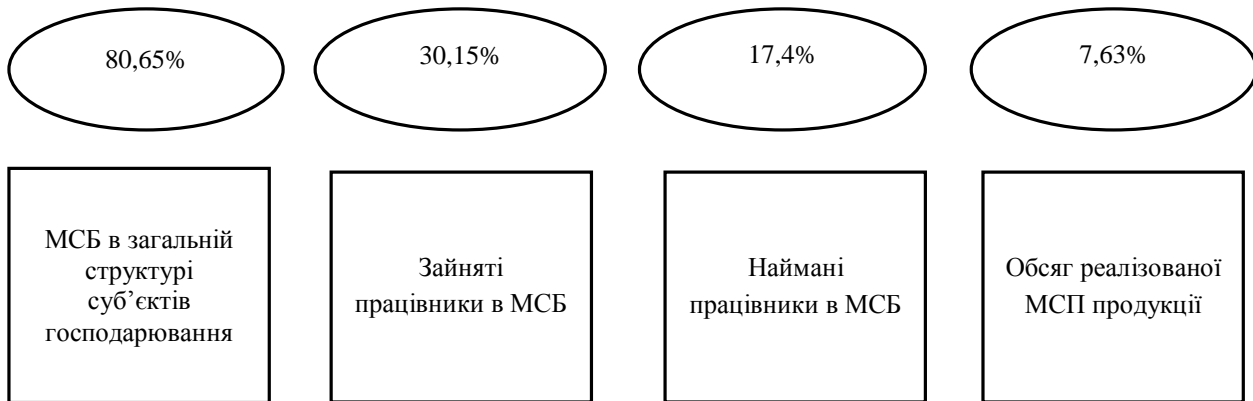
- являється базою для становлення великих підприємств у майбутньому;

- виконує буферну роль, пом'якшуючи прояви економічних криз;

- підтримує соціальну та політичну стабільність, формує та утверджує демократичні засади у бізнесі [2].

Визначення статусу малого і середнього бізнесу (МСБ) досить близькі у всьому світі, загальне в них – це певні параметри розміру, які мають граничні значення. Найбільш часто йдеться про розмір активів та чисельність працюючих. Крім цього, в публікаціях Кушнір О.К., Капітан В.О., Сороківської О.А., Кужи Т.І. відзначається право таких підприємств на спрощену звітність. Такими підприємствами керують власники або співвласники, тобто вони є незалежними, їхня діяльність переважно носить локальний характер і не може суттєво впливати на цінову політику та обсяги продажу у своїй галузі [8, с.115; 10, с.138].

Порівняно з великими підприємствами, малі та середні мають низку переваг. Переваги МСБ значною мірою зумовлені перспективами його зростання, можливостями пристосовуватися, змінювати свій профіль, швидко реагувати на ринкову кон'юнктуру і технологічні нововведення. Крім цього, найбільш часто виділяють ще й наступні переваги малого та середнього бізнесу: краще використання місцевих сировинних, ресурсних та інфраструктурних можливостей; простота управління, короткі терміни будівництва і освоєння проектних потужностей, швидка окупність капіталовкладень; сприяння розвитку навичок та вмінь у своїх працівників, працевлаштування людей старшого віку, яким важко пристосуватися до умов великого серійного виробництва; безпосереднє контактування зі споживачами; соціально-психологічні аспекти взаємовідносин між адміністрацією та працівниками тощо [4, с.4; 5].

Рис. 1. Структурна статистика МСБ у 2018 році, %

Джерело: [9]

У той же час, малий і середній бізнес мають певні недоліки. Так, невеликий обсяг операцій лімітує можливості розширювати свою діяльність, вести великі наукові розробки. Ця категорія підприємств відрізняється підвищеною вразливістю до коливань ринкової кон'юнктури, що призводить до частих криз та банкрутств, переконані Аксьонов І. та Купченко О. [1].

У розвинених країнах малому та середньому бізнесу приділяється першочергова увага з боку уряду, приватних структур, громадських організацій. У країнах з розвинутою ринковою економікою для такого виду бізнесу розроблені та встановлені спеціальні законодавчі умови, сформовано відповідне середовище, які сприяють ефективному функціонуванню діяльності підприємств. Найпоширенішою формою підтримки малого та середнього бізнесу є кредитні ресурси банків. Держава усебічно сприяє зацікавленості кредитним установам надавати пільгові кредити початківцям і залучає до цієї справи різні верстви населення. Для цього створюють спеціальні урядові програми для молоді, безробітних, жінок, котрі не працюють, які реалізуються через вибрані банки.

На переконання А.В. Босенко, кількісне зростання невеликих компаній в промисловості країн Заходу зумовлене поглибленою спеціалізацією і диференціацією суспільного виробництва, відмовою від великомасштабного масового виробництва на користь дрібносерійного, індивідуального [4, с.4].

Повною мірою переконатись у перевагах малого та середнього бізнесу, оцінити його внесок в регіональну економіку та побачити існуючі проблеми можна на матеріалах Вінницької області. Вінниччина – один із всебічно розвинених аграрно-промислових та культурно-історичних регіонів України. У 2018 році Вінницька область забезпечила частку реалізованої промислової продукції у загальнодержавному обсязі на рівні 3,1%, а її вартість становила 77033,9 млн грн, за індексом промислової продукції область зайняла 15 місце серед регіонів України, в той час як сусідні області Житомирська та Хмельницька посідали 21 та 23 місця відповідно. Трохи вище займає свою позицію у рейтингу ще одна сусідня область – Черкаська, її місце 10. У січні-лютому 2019 р. Вінниччина ввійшла до трійки областей України, які забезпечили

найбільший внесок у приріст загального обсягу реалізованої промислової продукції порівняно з аналогічним періодом 2018 р.

Варто також зазначити, що Вінницька область займає провідні позиції в державі за обсягами виробництва валової продукції сільського господарства (в постійних цінах 2010 року), посідаючи 1 місце. При цьому питома вага регіону в загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства становить 8,4% [11].

Основні показники соціально-економічного розвитку області представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку Вінницької області

Показники	Роки			2018р. до 2016р., %
	2016	2017	2018	
Чисельність наявного населення (на кінець року), тис. осіб	1590,4	1575,8	1560,4	98,1
Середньомісячна номінальна заробітна плата одного працівника, грн.	4189,0	6121,0	7801,0	186,2
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу, млн. грн.	53554,7	67033,1	77033,9	143,8
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу на одну особу, грн.	33550,1	42344,0	48660,7	145,0
Індекс промислової продукції, у % до попереднього року	105,3	108,2	101,2	x
Обсяг продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.), млн грн.	21319,1	20423,1	22628,3	106,1
Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, у % до попереднього року	117,0	95,8	110,8	x
Експорт товарів, млн дол. США	983,0	1217,7	1429,5	145,4
Імпорт товарів, млн дол. США	299,4	407,1	563,0	188,0

Джерело: [15]

Відповідно до даних Головного управління статистики у Вінницькій області приріст середньомісячної заробітної плати за 2019 рік до відповідного періоду 2018 року складає 19,2%, тоді як по Україні – 18,4%. Номінальна середньомісячна заробітна плата за січень-грудень 2019 року до січня-грудня 2018 року зросла на 1498,27 грн. і становить 9299,37 грн. За рівнем середньомісячної заробітної плати область займає 8 місце серед регіонів України, а за темпом її росту – 7 місце [15].

Усвідомлюючи надважливу місію малого та середнього бізнесу, в області докладається чимало зусиль для формування сприятливого підприємницького середовища. З цією метою розроблено Стратегію розвитку малого та середнього підприємництва на період до 2020 року (далі в тексті – Стратегія МСП), яка є основним документом регіональної політики у цій сфері. Світовий досвід акумулював чимало напрацювань і досягнень в питаннях сприяння розвитку малого бізнесу, які ретельно вивчались і знайшли своє втілення в Стратегії МСП Вінниччини. Зокрема, в її основу покладено принципи Акту з питань малого бізнесу для Європи (Small Business Act for Europe) [12].

Малий та середній бізнес важливий бюджетоутворювальний фактор

Вінниччини. Сума надходжень до бюджетів усіх рівнів від діяльності суб'єктів малого підприємництва за 2019 рік становить 4,7 млрд грн, або 28,2% від загальних обсягів надходжень, що на 16,8% більше ніж у 2018 році.

Сума надходжень до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів малого підприємництва за 2019 рік порівняно з 2018 роком зросла на 17,1%, або на 392,4 млн грн. і становить майже 2,7 млрд грн., а їхня частка в загальній сумі надходжень до місцевих бюджетів становить 29,3% [15].

На початок 2019 року кількість малих підприємств області збільшилась на 1,85%, тоді як середніх – на 8,01%, що становило у звітному періоді 1822671 та 16476 одиниць відповідно. Чисельність підприємств постійно коливається, оскільки паралельно відбувається два процеси – створення нових та припинення діяльності існуючих.

За даними моніторингу протягом 2019 року започаткували діяльність 10872 новостворених суб'єктів господарювання, що на 7,5% менше ніж у 2018 році, із яких 1290 – юридичних осіб (на 3,3% менше) та 9582 – фізичних осіб-підприємців (на 8,1% менше). Одночасно припинили господарську діяльність 10192 суб'єктів господарювання (346 – юридичних осіб та 9846 – фізичних осіб-підприємців), що на 8,7% менше, ніж у 2018 році [15].

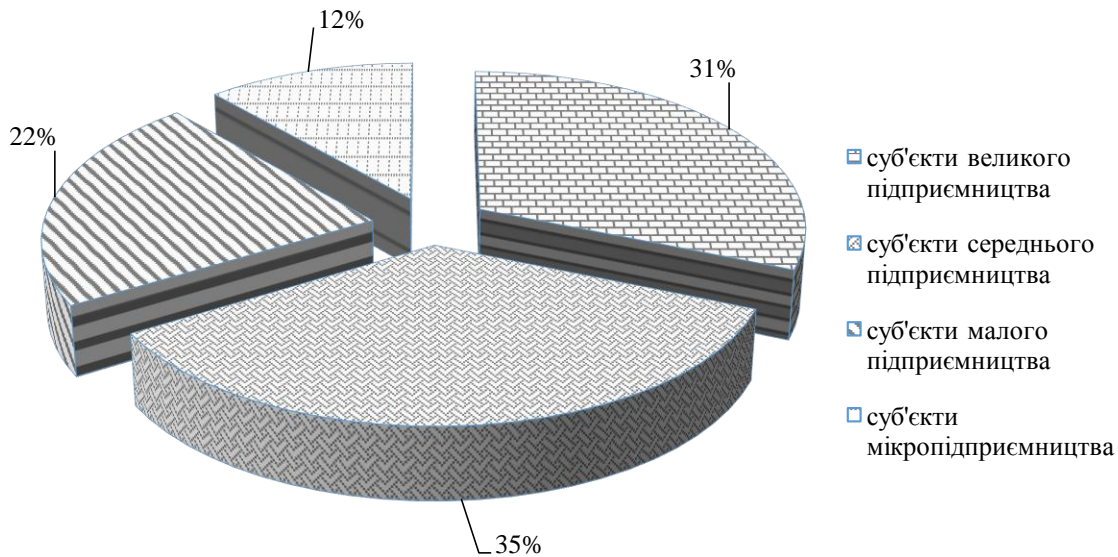
Реформування органів місцевого самоврядування в області передусім здійснюється з метою активізації процесів їхньої взаємодії з бізнес-структурами, щоб зробити ці взаємовідносини максимально зручними, простими та прозорими.

Так, для сприяння та вдосконалення роботи суб'єктів підприємництва, для швидкого реагування на зміни, які в них відбуваються, в області діє 40 Центрив надання адміністративних послуг та 6 територіальних відділень. Роботу Центрив забезпечують 209 адміністраторів та 96 державних реєстраторів. У середньому в Центрах районного значення надається 144 видів адміністративних послуг.

Економічну роль підприємств малого та середнього бізнесу передусім можна оцінити за обсягом реалізованої ними продукції. Так, із загальної вартості реалізованої продукції у 2018 р. 11259235 млн грн, на підприємства середнього бізнесу приходиться 3954017 млн грн, або 35,12 %, а малого – 2496948 млн грн, або 22,18% (рис.2). Загалом, вартість реалізованої продукції середніми та малими підприємствами за видами економічної діяльності у загальній її вартості становить 6450965 млн грн, або 57,3%.

У відсотковому відношенні найбільше середніми та малими підприємствами було реалізовано товарів (робіт, послуг) у таких сферах економічної діяльності: фінансова та страхова діяльність; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; оптова та роздрібна торгівля; будівництво; освіта; інформація та телекомунікація; ремонт автотранспортних засобів та транспорт.

Рис. 2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2018 році, млн грн, %

Джерело: [11, 15]

Малий та середній бізнес працює в усіх сферах, однак, дані щодо операцій з нерухомим майном; професійної, наукової та технічної діяльності; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку; тимчасового розміщення та організації харчування не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Важливість розвитку МСБ можна оцінити не лише за їхнім внеском у виробництво продукції. Не менш важливою є їхня соціальна функція – створення робочих місць, забезпечення соціального захисту населення. Так, кількість зайнятих працівників Вінниччини у 2018 році становить 2784,5 тис. осіб на середніх підприємствах, та 4173,8 тис. осіб на малих підприємствах, що у відсотковому вираженні дорівнює 24,07 % та 36,08 % відповідно. Одне середнє або мале підприємство працевлаштовує в середньому 27 осіб (22 в Україні), причому фізичні особи-підприємці працевлаштовують в області в середньому 3 особи, а підприємства-юридичні особи – 37 осіб (30 в Україні). У 2018 році в Україні продовжилась негативна тенденція зменшення кількості працівників на підприємствах сектору МСБ, але темпи скорочення їхньої чисельності сповільнились. У Вінницькій області ситуація дещо краща – 27 % підприємств МСБ збільшили кількість працівників (22 % по Україні), 41 % – не змінили (45 % по Україні) і лише 3 % – зменшили їх кількість (33 % в Україні) [13].

І все ж за більшістю якісних показників підприємства МСБ значно відстають від європейського стандарту: за якістю виробленої продукції (наданих послуг), за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних

створюваних робочих місць, соціальних гарантій та соціальної відповідальності [3].

Малі та середні підприємства надзвичайно чутливі до стану і змін бізнес-середовища, яке або посилює, або гальмує їхню спроможність до конкуренції. Нації давно конкурують в умінні створювати ефективне бізнес-середовище. Саме тому Світовий банк щорічно проводить дослідження, яке має назву «Doing Business». Воно оцінює, як впроваджуються будь-які зміни в законодавстві країн з метою покращення підприємницької діяльності та регуляторного клімату.

Ці дослідження досить масштабні і охоплюють близько 190 країн. Місце країни у світовому таблиці свободи ведення бізнесу визначається 10-ма компонентами, які характеризують умови щодо:

- реєстрації підприємства;
- отримання дозволу на будівництво;
- підключення до систем енергозабезпечення;
- реєстрації власності;
- отримання кредиту;
- захисту прав інвесторів;
- оподаткування;
- міжнародної торгівлі;
- забезпечення виконання контрактів;
- вирішення проблем неплатоспроможності.

Кожен індикатор має однакове значення при визначенні рівня бізнес-клімату. Макроекономічна політика, якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили, коливання валютних курсів, думки інвесторів, безпека і рівень корупції – усі ці змінні не враховуються. Таким чином, умови організації та ведення бізнесу розглядаються без урахування політичних аспектів, винятково на рівні державного регулювання. У підсумковому рейтингу всі країни ранжуються за рівнем сприятливих умов ведення бізнесу, де висока позиція країни означає, що її регуляторний клімат сприяє веденню бізнесу і навпаки.

Такі дослідження дозволяють здійснювати моніторинг змін, що відбуваються у діловому середовищі. Це – інструмент виявлення бар'єрів на шляху розвитку малого та середнього бізнесу, формування переліку пріоритетних економічних, правових та регуляторних заходів (реформ) для покращення середовища ведення бізнесу в Україні [14].

Традиційною є думка, що Україна несприятлива для ведення бізнесу, що є небезпідставним. Дослідження міжнародних рейтингів, таких як «Ведення бізнесу», «Індекс глобальної конкурентоспроможності» показують, що Україна займає останнє місце серед країн зі схожою економікою. В останні роки ситуація дещо покращилась. Наша країна покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу, перемістившись з 152-го місця (2012 рік) на 64-те місце (2019 рік) [6;7]. Як показують дослідження, український бізнес не довіряє банківській сфері. 67% усіх малих та середніх підприємств ніколи не брали кредити у банків. У сфері ІТ банкам не довіряють аж 80% підприємств. Основними перешкодами

для розвитку підприємства бізнесмени, як правило, називають низький попит (59%), несприятливу політичну ситуацію (44%), високі ставки податків (35%), (на сплату податків у 2016 році підприємства витрачали в середньому 24,9% доходу), часті зміни економічного законодавства, високий регуляторний тиск та корупцію (25%).

Варто зазначити, що Вінниччина в цьому значенні досить вигідно вирізняється серед інших регіонів України. Так, фахівці Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) впродовж 2016–2017 рр. в рамках програми «Лідерство в економічному врядуванні» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), визначали, де найкращий бізнес-клімат в державі. Дослідження проводилися в усій Україні, окрім АР Крим. Об'єктом дослідження були малі та середні підприємства зі статусом юридичної особи, а також фізичні особи-підприємці усіх регіонів. Предметом дослідження було очікування та оцінки представників малих та середніх підприємств щодо ділового клімату та регуляторної політики держави. Рейтинг регіонального індексу ділового клімату для всіх областей України фахівці склали на основі опитування підприємців щодо 4 критеріїв: якість ділового середовища, поточна бізнес активність, довготривала бізнес активність та оцінка основних 3 регуляторних процедур (реєстрації, податкового адміністрування, перевірок).

Показники рейтингу свідчать, що на Вінниччині найсприятливіший бізнес-клімат в Україні. Вінницька область єдина в державі, де підприємці позитивно оцінили поточний стан ділового середовища. Також на Вінниччині зафіксовано найвищі довгострокові очікування підприємців серед усіх регіонів України [16].

Отримати такі відгуки підприємців зовсім не просто, даються зусилля з виконання Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької області на період до 2020 року. Так, в області в рамках виконання плану дій реалізується проєкт зі створення регуляторного хабу, основним завданням якого є зменшення наявних регуляторних бар'єрів та запровадження нових практик регулювання, які максимально враховують інтереси малого бізнесу. При облдержадміністрації діє регіональна рада підприємців та інституція бізнес-омбудсмена. Лише у 2018 році інституція бізнес-омбудсмена у Вінницькій області надала 36 консультацій суб'єктам підприємництва. У рамках проєкту «Створення мережі бізнес-омбудсмена у Вінницькій області» обрано 11 представників бізнес-омбудсмена в районах області. З метою розширення діалогу «влада і бізнес-партнери» запроваджено новий формат робочих зустрічей голови облдержадміністрації з вінницькими підприємцями «кава з губернатором».

Мале та середнє підприємництво Вінниччини має значні перспективи і можливості для подальшого розвитку. Варто лише звернути увагу на основні їхні проблеми та перешкоди до подальшого розширення своєї діяльності. Ось як це бачать їхні керівники (рис.3).

Рис.3. Перешкоди до розширення діяльності підприємств МСБ Вінницької області, %

Джерело: [16]

Висновки. Сектор малого та середнього підприємництва формує засади для повноцінного розвитку національної та регіональної економіки, є невід’ємною складовою розвиненої ринкової економічної системи, формує та визначає співвідношення конкурентних сил. В умовах кризової ситуації відіграє роль буфера та пом’якшує складні соціально-економічні проблеми. У складних умовах трансформаційного періоду підтримка малого та середнього бізнесу має стати пріоритетом державної політики. За умови формування сприятливого бізнес-середовища малі та середні підприємства здатні реалізуватися в ролі каталізатора економічної системи, повною мірою проявити свої потенційні економічні та соціальні можливості як на рівні держави, так і окремих регіонів.

Міжнародні рейтинги «Ведення бізнесу», «Індексу глобальної конкурентоспроможності» показують, що Україна займає останнє місце серед країн зі схожою економікою, висвітлюючи цілу низку системних проблем. У той же час Вінницька область вирізняється найсприятливішим бізнес-кліматом в Україні, це єдина область в державі, де підприємці позитивно оцінили поточний стан ділового середовища.

Перспективи подальшого розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні очевидні, вони достатньо висвітлені у Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької області на період до 2020 року. У той же час варто відзначити, що основні параметри та ключові моменти Стратегії уже варто переглядати та зіставляти з реаліями. Надто швидкі зміни відбуваються у мега- та макросередовищі. Підприємства очікують від держави конкретних заходів для сприяння бізнесу. Серед пріоритетів – зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності, спрощення податкового

адміністрування та полегшення доступу до законодавчої інформації щодо ведення бізнесу через створення єдиного інформаційного ресурсу. Цим самим стверджується, що створення сприятливих умов для підприємницької діяльності є більш важливим для МСБ, ніж пряма державна підтримка бізнесу.

Список використаних джерел

1. Аксьонов І., Купченко О. Правові аспекти підприємництва. Українська консалтингова мережа. 2009. Електронна мультимедійна бібліотека. URL: http://www.lib.nau.edu.ua/BooksForNAU/1325legal_002pdf (дата звернення 01.06.2019).

2. Безугла Л.С. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3479> (дата звернення 27.05.2019).

3. Білик В. В. Сучасні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1012> (дата звернення 27.05.2019).

4. Босенко А. В. Тенденції формування стратегічних альтернатив розвитку підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Економіка» : науковий журнал*. 2017. № 4(32). С. 4–9.

5. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: Навч. посіб. / А. Г. Мазур та ін. Вінниця, 2008. 400 с.

6. Мазур К. В., Сімоник Л. С. Стан бізнес-середовища малих та середніх підприємств в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57).

7. Україна і Doing business: плюс 7 позицій – перемога чи поразка? URL:https://www.google.com/search?q=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%BA+%D0%BE%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD&rlz=1C1GGRV_enUA765UA765&oq=&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (дата звернення 30.10.2019).

8. Капітан В.О. Зарубіжний досвід формування державної стратегії розвитку малого бізнесу задля забезпечення зайнятості населення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 115–119.

9. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємств (2010-2018). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm (дата звернення 13.12.2019).

10. Сороківська О. А., Мосій О. Б., Кужа Т. І. Реформа децентралізації в Україні та розвиток місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 14. № 2. С. 138–141.

11. Статистичний збірник: Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва Вінниччини. 2018. 276 с.

12. Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької

області на період до 2020 року. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/8786-stratehii-rozvytku-maloho-ta-serednoho-pidpryemnytstva-vinnytskoi-oblast> (дата звернення 20.05.2019).

13. Управління у сфері економічної конкуренції: навч. посіб. / В. Д. Лагутін та ін. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2018. 352 с.

14. Щорічна оцінка ділового клімату URL: <http://www.lev.org.ua/abca.html> (дата звернення 20.05.2019).

15. Аналітична довідка за 2019 рік щодо соціально-економічного розвитку Вінницької області. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/analitika/24193-analitychna-dovidka-za-sichen-hruden-2019-roku-shchodo-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti> (дата звернення 21.05.2019).

16. На Вінниччині найсприятливіший бізнес-клімат в Україні. URL: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-povyny/6660-na-vinnichchini-najspriyatlivishij-biznes-klimat-v-ukrajini> (дата звернення 21.05.2019).

References

1. Aksjonov I., Kupchenko O. (2009) Pravovi aspekty pidpryemnytstva [Legal aspects of entrepreneurship] *Elektronna muljtymedijna biblioteka* [Electronic multimedia library] Available at: http://www.lib.nau.edu.ua/BooksForNAU/1325legal_002.pdf (accessed 01.06.2019).

2. Bezughla L.S. (2014) Derzhavna pidtrymka malogho ta serednjogho biznesu za dopomoghoju orghanizacijno-marketyngovykh zakhodiv [Government support to small and medium-sized businesses through organizational and marketing activities] *Elektronne naukove fakhove vydannja «Efektyvna ekonomika»* [Electronic Scientific Professional Edition «Effective Economics»] (electronic journal), no. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3479> (accessed 27.05.2019).

3. Bilyk V.V. (2012) Suchasni tendenciji rozvytku malogho ta serednjogho biznesu v Ukraini [Current trends of small and medium business in Ukraine] *Elektronne naukove fakhove vydannja «Efektyvna ekonomika»* [Electronic Scientific Professional Edition «Effective Economics»] (electronic journal), no. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1012> (accessed 27.05.2019).

4. Bosenko A. V. (2017) Tendenciji formuvannja strategichnykh aljternatyv rozvytku pidpryemstv malogho ta serednjogho biznesu v Ukraini [Tendencies of formation of strategic alternatives for development of small and medium-sized enterprises in Ukraine]. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy*, no. 4 (32), pp. 4-9.

5. Mazur A.Gh., Kaflevsjka S.Gh., Vlasenko I.V., Sereda L.M. (2008) *Osnovy pidpryemnyckoji dijajlnosti ta aghrobiznesu* [Fundamentals of business and agribusiness]. Vinnytsia: Edeljvejs. [in Ukrainian]

6. Mazur K.V., Simonyk L.S. (2018) Stan biznes-seredovyshha malykh ta serednykh pidpryemstv v Ukraini [State of the business environment of small and medium-sized enterprises in Ukraine]. *Young scientist*, no. 5 (57).

7. Ukraine and Doing business: plus 7 positions - win or lose? URL:

https://www.google.com/search?q=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%BA+%D0%BE%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD&rlz=1C1GGRV_enUA765UA765&oq=&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (accessed 30.10.2019).

8. Kapitan V.O. (2017) Zarubizhnyj dosvid formuvannja derzhavnoji strateghiji rozvytku malogho biznesu zadlja zabezpechennja zajnjatosti naselennja [Foreign experience in developing a national strategy for small business development to ensure employment of the population]. *Investment: practice and experience*, no. 4, pp. 115-119.

9. Performance indicators of large, medium, small and micro enterprises in Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm (accessed 13.12.2019).

10. Sorokivsjka O.A. (2017) Reforma decentralizaciji v Ukrajinі ta rozvytok miscevogho samovrjaduvannja [Reform of decentralization in Ukraine and development of local self-government]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, vol. 2, no. 14, pp. 138-141.

11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinjy u Vinnyckij oblasti (2018) *Dijalnistj sub'ektiv velykogho, serednjogho, malogho ta mikropidpryjemnyctva Vinnychchyny* [Activities of large, medium, small and micro enterprises of Vinnytsia region], Vinnytsia.

12. Strateghija rozvytku malogho ta serednjogho pidpryjemnyctva Vinnyckoji oblasti na period do 2020 roku [Strategy of development of small and medium-sized enterprises of Vinnitsa region for the period till 2020]. Available at: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/8786-stratehiia-rozvytku-maloho-ta-serednoho-pidpryjemnytstva-vinnytskoi-oblast> (accessed 20.05.2019).

13. Laghutin V.D., Verteljeva O.V., Minjajlo O.I. ta in. (2018) *Upravlinnja u sferi ekonomichnoji konkurenciji* [Management in the field of economic competition]. Kyiv: Natsionalnyj torgiveljno-ekonomichnyj universytet [in Ukrainian]

14. Shchorichna ocinka dilovogho klimatu [Annual assessment of the business climate]. Available at: <http://www.lev.org.ua/abca.html> (accessed 20.05.2019).

15. Analitychna dovidka za 2018 rik shhodo socialjno-ekonomichnogho rozvytku Vinnyckoji oblasti [Analytical report for 2018 on socio-economic development of Vinnitsa region]. Available at: <http://www.vin.gov.ua/invest/analitika/16760-analitchna-dovidka-za-2018-rik-shhodo-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-vinnytskoyi-oblasti> (accessed 21.05.2019).

16. Na Vinnychchyni najspryatlyvishyj biznes-klimat v Ukrajinі [In Vinnytsia region the most favorable business climate in Ukraine]. Available at: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/6660-na-vinnichchini-najspriyatlivishij-biznes-klimat-v-ukrajini> (accessed 21.05.2019).

Відомості про авторів

ФІЩУК Наталія Юрївна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри аграрного менеджменту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: natalfis2016@gmail.com).

БЕРЕЗЮК Сергій Володимирович – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, Сонячна, 3, м. Вінниця, e-mail: sergejj.berezjuk@gmail.com).

FISCHUK Natalia – Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of agrarian management, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsya, 3 Soniachna St., e-mail: natalfis2016@gmail.com).

BEREZIUK Serhiy – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsya, 3 Soniachna St., e-mail: sergejj.berezjuk@gmail.com).

ФИЩУК Наталия Юрьевна – кандидат сельскохозяйственных наук, доцент кафедры аграрного менеджмента, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: natalfis2016@gmail.com).

БЕРЕЗЮК Сергей Владимирович – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: sergejj.berezjuk@gmail.com).

▪ **ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО**

УДК 338:330.3

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-1-13

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ¹³

БАБИНА О.М.,
асистент кафедри аграрного менеджменту,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті досліджено інноваційно-інвестиційну діяльність з позицій розвитку ресурсоощадних технологій. Здійснено огляд сучасних підходів до трактування базових понять, що формують сутність інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інноваційна діяльність», «інновації». Систематизовано підходи до визначення понять «інвестиції» та «інновації» у науковій літературі. Здійснено уточнення

¹³ БАБИНА О.М., 2020